

W rocznicę śmierci T. Herzla i Ch. N. Bialika

O twórcy syjonizmu

Byłoby błędem sądzić, że dążenie mas żydowskich do powrotu do kraju ojczystego datuje się od ubiegłego stulecia. Dążenie to ciągnie się długą nicią wzdłuż całych dziejów narodu żydowskiego w diasporze. W każdym okresie, w każdej epoce historycznej dążenie do odzyskania samodzielnego bytu państwowego w kraju przodków przybierało swoisty charakter, ujawniając się w bardziej lub mniej zawołanej formie.

Weterani ruchu syjonistycznego na grobie Teodora Herzla we Wiedniu

Czymże była owa nie wygasająca wiara w przyście mesjasza, ów ruch mesjanistyczny, który na przestrzeni wielu stuleci stanowił dominujący nurt w rozwoju żydowskiej kultury narodowej — jeśli nie wcieleniem tęsknoty do Syjonu? Czym wreszcie był ludowy ruch chasydzki, który przez długie dziesięciolecia stanowił źródło otuchy i siły moralnej dla wielu pokoleń żydowskich, jeśli nie mocniejszym bardziej emocjonalnym przeżyciem idei wyzwolenia (Geula) drogą koncentracji narodu w kraju ojczystym, idei zaprawionej mocno pierwiastkiem religijnym?

Jeżeli jednak dążenie mas żydowskich do powrotu i odbudowy swojej ojczyzny, które jest głównym elementem nowoczesnego, żydowskiego ruchu narodowo-wyzwoleńczego istnieje już tysiące lat, to na czym polega doniosła rola Herzla w historii tego ruchu? Dlaczego właściwie nazywamy go twórcą syjonizmu?

Ścisłe biorąc nie ma „twórców” ruchów społecznych. Ruchy masowe są zawsze wynikiem przemian dokonywujących się w sferze ekonomiczno-społecznej. Z tego punktu widzenia wielowiekowe dążenie Żydów do Syjonu, do odzyskania utraconego terytorium było rezultatem anomalii życia żydowskiego, która datuje się od chwili utraty przez naród żydowski bazy terytorialnej. Warunki jednak nie dojrzały wówczas jeszcze do tego, aby na bazie tej anomalii powstał wielki ruch narodowo-wyzwoleńczy.

Dopiero, gdy kapitalizm wstąpił w swoje ostatnie stadium — stadium imperializmu — wewnętrzne sprzeczności tego ustroju do takiego stopnia zaostrzyły kwestię żydowską, że terytorialna koncentracja mas żydowskich stała się koniecznością dziejącą, wywołując wielki ruch społeczny zdążający do tego celu. Na okres ten (druga połowa XIX w.) przypada również wzrost ruchów narodowych wśród innych ludów Europy i Azji.

W tym to momencie historycznym zjawił się na arenie żydowskiej Teodor Herzl. Rola jego polegała nie na „stworzeniu” żydowskiego ruchu narodowo-wyzwoleńczego, lecz na nadaniu mu trwałych form organizacyjnych, na jasnym sformułowaniu podstawowych jego postulatów, na wytyczeniu mu jasnego i nie dwuznacznego celu. Żywioł historyczny spowodowany procesami dziejowymi w świecie kapitalistycznym potrafił Herzl — dzięki swojemu wyjątkowo wnikliwemu umysłowi, swojej sile sugestywnej w oddziaływaniu na masy i swoim zdolnościom organizacyjnym — ująć w karby, pchnąć w trwałe łożysko ruchu syjonistycznego. W tym sensie można twierdzić, że ruch syjonistyczny jest jego dziełem.

Teodor Herzl nie dał nam ściśle naukowej analizy kwestii żydowskiej. W swoich rozważaniach o problematyce żydowskiej nie wykazywał on również materialistycznego, dialektycznego pojmowania historii, ale bezsprzecznie zasługą jego jest ujęcie kwestii żydowskiej jako problemu

o charakterze historycznym ogólno-światowym. Zdawał sobie np. sprawę z wielorakich różnic, jakie zachodzą między sytuacją Żydów w krajach o różnej strukturze społeczno-politycznej. Potrafił jednak dostrzec to, co wspólne w tych różnych warunkach bytu narodu żydowskiego, potrafił dowiedzieć, że kwestia żydowska nie jest zatem kwestią Żydów rosyjskich czy też niemieckich, lecz kwestią całego świata. To historyczne podejście do problema-

tyki żydowskiej — chociaż dalekie jeszcze od podejścia ściśle naukowego, jakie cechowało np. Borochowa — umożliwiło mu trafne sformułowanie celów żydowskiego ruchu narodowo-wyzwoleńczego, jakim jest koncentracja mas żydowskich we własnym, suwerennym państwie. Abstrakcyjna idea wyzwolenia nabrała krwi i kości i stała się czynnikiem politycznym o wielkiej sile.

We wszystkim co się tyczy drogi prowadzącej do tego celu Herzl był utopistą i ulegał złudzeniom, typowym dla działaczy politycznych z okresu liberalizmu kapitalistycznego. Pokładał wielkie nadzieje w pomocy zewnętrznej, wiele spodziewał się od arystokracji i plutokracji żydowskiej. Wiele energii poświęcił on misjom dyplomatycznym do potentatów świata, wierząc naiwnie, że uda mu się przekonać ich o konieczności rozwiązania „międzynarodowej kwestii żydowskiej”. Błędne to poglądy uwarunkowane były zarówno epoką, jak i środowiskiem, w którym wychował się i żył Herzl. Dopiero niepowodzenie jego misji i starań u możnych tego świata skłoniło go do skierowania wysiłku we właściwą stronę — ku masom żydowskim, będącym podstawową siłą i nosicielem idei

wyzwolenia narodu. Nastąpiło doniesie połączenie dwóch pierwszorzędnych pierwiastków syjonizmu — jego koncepcji politycznej z dążeniem żydowskich mas ludowych do powrotu do swej ojczyzny, z ruchem tych mas do ucieczki od podwójnego ucisku — społecznego i narodowego. Wynikiem tego połączenia było powstanie organizacji syjonistycznej — tego skutecznego oręża wyzwolenia narodu.

Teodor Herzl nie uniknął błędów przy wytyczeniu drogi ruchu syjonistycznego również w późniejszym okresie. Z dwóch kardynalnych dziedzin działalności syjonistycznej: dziedziny walki politycznej i pracy kolonizacyjnej Herzl wybrał właściwie tylko tę pierwszą. Nie znaczy to oczywiście, że w ogóle lekceważył wysiłki pionierów żydowskich, zmierzające do zaludnienia kraju ojczystego. Wydawało mu się tylko, że kolonizacji na wielką skalę nie uda się przeprowadzić bez uprzedniego uzyskania praw politycznych do Palestyny. Wypadki potoczyły się w zgoła innym kierunku. Właśnie dzięki nadludzkim wysiłkom kilku pokoleń chałuców, którzy mimo piętrzących się trudności i przeszkód wszelkiego rodzaju, zaludniali kraj i odbudowali go — naród żydowski uzyskał do tego kraju pełne prawa polityczne!

Wizja państwa żydowskiego T. Herzla okazała się jedynie uproszczonym schematem drogi syjonizmu, w którym brakło głównego bodaj elementu: olbrzymiego wkładu w dzieło odrodzenia narodowego obozu proletariackiego, chałucowego syjonizmu, który poszedł właśnie drogą żmudnego wysiłku kolonizacyjnego i konsekwentnej walki społecznej. Błędy te jednak nie pomniejszają doniosłej roli, jaką Herzl odegrał w historii narodu. Ze szczególną siłą zaznacza się ta rola dziś, gdy wizja twórcy syjonizmu stała się rzeczywistością, gdy państwo żydowskie stało się faktem. Herzl przedstawiał sobie państwo żydowskie, jako wzór idealnego kraju również pod względem społecznym. Pragnął, aby sztandar tego państwa był ozdobionym siedmioną złotymi gwiazdami, jako symbol siedmio-godzinnego dnia pracy. Jak na pięćdziesiąt lat wstecz było to śmiałe marzenie i jest dowodem głęboko zakorzenionego przywiązania do postępu społecznego — chociaż bez ściślej teorii rewolucyjnej świadczy o utopijności w sferze problematyki społecznej.

Silne, wielomilionowe państwo żydowskie w Palestynie o ustroju sprawiedliwości społecznej będzie ukoronowaniem dzieła, które zapoczątkował i któremu życie swoje poświęcił jeden z najszlachetniejszych ludzi naszej historii.

C. B.

CH. N. BIALIK

Do awangardy narodu

*Dobądźcie sił! Nie szczydźcie sił!
Po borach cienistych, w kryjówkach jam skalnych
Zebrała się garstka, w czasach Hasmonei.
Szczęk broni ostrzonej, huk młotów i psalmy
Zmieszały się w jedno wśród skał i wśród kniei.
W schroniskach zagajnych, w jaskiniach, podziemiach,
Wykuł się dzień wyzwolenia.*

*A my, słabe plemię, bezdomne sieroty
W głębinach serc synów swych, ogień skrzesajmy!
A boskie nam słowo, niech będzie dziś młotem
I mieczem — i nim uderzajmy!
Nie wszystko na pastwę oddaliśmy wrogów,
Siła nasza jest w Bogu!*

*Ratujcie lud! Ratujcie lud!
A czym? — nie pytajcie — co wpadnie pod rękę!
A kto? — nie badajcie — kto serce ma w piersi
Kto czuje narodu, ból cały i mękę
A armia się zbierze! Już schodzą się pierwsi!
Dar każdy potrzebny nam, każda ofiara —
Nie pora przebierać, nie pora!*

*Strzęp serca dobrego, sił resztkę i czynów
Uczucia, co w dusz się głębinach skrywały,
Zbierzemy to wszystko i w jedno złączymy,
Wzniesiemy na sztandar nasz, w dzień naszej chwały!
Połączą się wszyscy, z zachodu i wschodu —
Na ratunek narodu!*

*Zdzierajcie mrok! Wyzwólcie blask!
Choć chmury złej nocy nad nami zawisły
Wciąż jeszcze, na serca dnie, żywe tlą iskry
I jeszcze wybuchną pożarem mroków.
Tysiącem szafirów rozsypią się wokół!
I z duszy narodu, na ziemi ojczystej,
Wytrysnie światło wieczyste!*

*Więc dalej jednoczyć się! Dalej do czynu!
Przebijem opokę i noc rozwidnimy!
Odkryjcie krynicy światła w swojej duszy
Synowie Makabeuszy!
Rozbudźcie swój naród, bo nadszedł już czas
— Niech blask się rozleje — blask!*

przełożył N. Gross

PROCHY T. HERZLA
SPOCZNA W STOLICY IZRAELA
JEROZOLIMA (ITA). Przygotowania do ostatecznego przeniesienia prochów dr-a Teodora Herzla do Jerozolimy są w pełnym toku. Grobowiec jest już prawie na ukończeniu. Na grobowcu stanie również monument marmurowy, przy czym dookoła niego zasadzony będzie z inicjatywy Keren Hajemetu park im. Teodora Herzla.

Ch. N. BIALIK

Wgarnij mnie pod swoje skrzydła...

(HACHNISINI TACHAT
KNAFEJCH)

*Wgarnij mnie pod swoje skrzydła,
Tuł jak matka, siostra droga,
Przyjm z miłością mą modlitwę,
Odrąconą od stóp Boga.*

*O wieczorze, w łaski porze,
Wyznam ci me męki całe.
Mówią: młodość jest na świecie...
— Ja jej nie miałem..*

*I to jeszcze Ci zawierzę:
— Serce w ogniu się strawiło —
Mówią: miłość jest na świecie...
Co to jest miłość?*

*Gwiazdy też mnie oszukały,
Był sen, ach — i on uleciał...
Nic mi więcej nie zostało,
Już nic na świecie.*

C. B.

